

Автоматизація бібліотечних процесів

Моніторинг відвідування бази даних “Періодика” електронного каталогу Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського

У статті представлено результати моніторингу відвідування віддаленими користувачами бази даних “Періодика” електронного каталогу Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського за 2013-2015 роки.

В усі часи існування наукова бібліотека виконувала свої основні функції: забезпечення інформаційних потреб користувачів, необмежений доступ до вітчизняних і світових інформаційних ресурсів, інформаційний супровід наукового та навчального процесів. В умовах тотального впровадження комп'ютерних технологій у всі сфери суспільної діяльності вищезазначені функції бібліотек реалізуються шляхом надання вільного й багатоаспектного доступу користувачам до баз даних (БД) електронного каталогу (ЕК) на веб-порталах бібліотек. ЕК бібліотеки є сучасним пошуковим засобом, який охоплює порівняно вузький спектр інформаційних ресурсів, однак він залишається головною бібліотечною послугою та єдиним засобом для доступу та використання бібліотечних фондів у режимі онлайн [7, с. 4].

Упровадження інформаційних технологій у процес каталогізації документів значно розширює та полегшує можливість всіх видів пошуку. Адже з появою ЕК бібліотечні фонди перестають бути замкнутими системами, що обслуговують певне коло користувачів. Сьогодні ЕК – це візитна картка бібліотеки. Сучасну бібліотеку неможливо уявити без нього. Впровадження даного ресурсу у довідково-бібліографічну систему не може розцінюватися як звичайна апробація нових технологій або дана ком-п'ютерній моді. Наявність ЕК свідчить про важливу якісну зміну у бібліотечно-інформаційному середовищі –

зміну моделі взаємодії бібліотеки та користувача [9, с. 9].

У сучасних наукових дослідженнях велика увага приділяється засадам створення, представлення та організації роботи ЕК бібліотеки у віртуальному просторі. Окремі аспекти використання електронних ресурсів наукової бібліотеки, зокрема ЕК, аналізували І. Баньковська, Т. Ярошенко, В. Юшковец, С. Чуканова, С. Тітович, Т. Гринкевич, С. Кочурова, О. Підковиріна [11]. Тенденціям сучасної каталогізації присвячені статті Т. Вилегжаної, О. Одинець, Ф. Воройского, С. Мухіної. Вивчення питання традиційних та ЕК займаються як теоретики, так і практики бібліотечної справи: Е. Сукіасян, В. Скоробогатов, Т. Ліфанова, Н. Оністрат та ін. Результатам моніторингу використання ЕК наукових бібліотек присвячено дослідження Н. Каліберди. Процес створення бібліографічної Зведеної бази даних дисертацій з питань освіти, педагогіки і психології на базі Державної науково-педагогічної бібліотеки (ДНПБ) України імені В. О. Сухомлинського висвітлювала С. Коваленко. І. Лобановською розглянуто принципи лінгвістичного забезпечення ЕК бібліотек для його ефективного використання.

В умовах інформатизації бібліотек, коли ЕК став базовим інформаційним продуктом та основою обслуговування дистантних користувачів, набуває актуальності проблема вивчення попиту на інформаційні ресурси наукової бібліотеки.

Світлана
Янюк,

молодший науковий співробітник
відділу наукової інформаційно-
бібліографічної діяльності
Державної науково-педагогічної
бібліотеки України
ім. В. О. Сухомлинського

ЕК Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського почав формуватися з 2004 року в програмі MARK-SQL, а з 2006 року – в ІРБІС32, яку в 2007 році було замінено на більш нову версію – ІРБІС64. ЕК складається з таких БД: "Книги", "Періодика", "Рідкісні книги", "Бібліотечна справа", "Галузева реферативна база", "Сухомлинська", а також зведених БД: база дисертацій із питань освіти, педагогіки й психології, база збірників наукових праць, база періодичних видань, які передплачує ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського й провідні освітянські бібліотеки України, а також база бібліографічних видань освітянських бібліотек. Об'єм ЕК на 01.06.2015 року налічує понад 310 тисяч бібліографічних записів.

Практика показує, що великий попит у користувачів ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського мають публікації з журналів та газет, оскільки саме періодичні видання найбільш оперативно та доступно інформують про результати проведених наукових досліджень, пояснюють основи наукових знань, знайомлять з передовими досягненнями в тій чи іншій галузі людської діяльності. Тому, на наш погляд, моніторинг відвідування віддаленими користувачами БД "Періодика" як важливої складової ЕК бібліотеки є актуальним у сучасних трансформаційних процесах взаємодії бібліотеки і користувачів. Дослідження здійснено в межах НДР "Модернізація науково-інформаційної діяльності провідних книгозбірень мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України" (науковий керівник – канд. іст. наук, с. н. с. О. В. Воскобойнікова-Гузева).

Метою дослідження став моніторинг відвідування віддаленими користувачами БД "Періодика" ЕК ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського.

Об'єкт – БД "Періодика" ЕК ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського.

Предмет дослідження – статистичні дані відвідування віддаленими користувачами БД "Періодика" ЕК ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського за період із вересня 2013-го до травня 2015 року.

Завдання дослідження:

- охарактеризувати наповнення БД "Періодика" ЕК ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського;
- статистичні дані щодо відвідування віддаленими користувачами БД "Пе-

ріодика" за досліджуваний період;

- порівняти відвідування БД "Періодика" користувачами за 2013-2015 роки.

Презентуємо окремі аспекти результатів дослідження.

БД "Періодика" ЕК було засновано в 2007 році. Вона призначена для наукового розкриття змісту періодичних видань, що одержує ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. БД відображає матеріали з питань освіти, педагогіки, психології та суміжних галузей знань, бібліотекознавства, бібліографознавства та книгознавства, а також із періодичних видань іноземними мовами, які мають теоретичну й практичну цінність та пізнавальне значення. Вона включає впорядкований перелік назв періодичних видань (станом на 01.06.2015 року – понад 850 назв) з інформацією про надходження окремих номерів, аналітичні бібліографічні записи з цих видань та електронні ресурси з вільним доступом користувачів до повнотекстових документів у локальній мережі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Паралельно здійснюється ретрокаталогізація періодичних видань.

БД "Періодика" поповнюється аналітичними бібліографічними записами з 175 назв періодичних видань, із них 154 назви з питань освіти, педагогіки, психології та суміжних галузей знань, включаючи 27 назв видань іноземними мовами, 21 назву – бібліотекознавчої, бібліографознавчої та книгознавчої тематики.

Станом на 01.06.2015 рік БД "Періодика" налічує 192 523 записи. Серед них:

- загальний опис газет – 102;
- загальний опис журналів – 757;
- бібліографічні аналітичні записи – 116 761 тощо.

Систематичний облік статистичних даних щодо відвідування віддаленими користувачами БД ЕК розпочався з 1 вересня 2013 року. Зважаючи на це, аналіз показників відвідування БД "Періодика" здійснювався з цього періоду (див. табл. 1).

Дослідження динаміки відвідування віддаленими користувачами БД "Періодика" показало, що спостерігається тенденція до значного коливання кількості відвідувань протягом року (див. діаграму 1).

Згідно з діаграмою 1, в осінній період спостерігається тенденція до різкого збільшення показників відвідуван-

ня користувачами БД "Періодика". Максимальна кількість звернень до зазначеної БД зафіксовано у жовтні місяці. Така тенденція характерна як для 2013 року – 21 169 (64% від загальної кількості звернень до ЕК), так і для 2014 року – 20 589 (55%). Зростання кількості відвідувань користувачами досліджуваної БД можна пояснити початком навчального процесу в закладах освіти.

У листопаді показник відвідуваності БД починає спадати – 15 170 (65%) у 2013 році та 14 871 (53%) у 2014 році – і досягає першого річного мінімуму у грудні. У порівнянні з піковим показником жовтня, показник відвідування у грудні в середньому за два роки досліджування скоротився на 18 270 і склав 4 215 (45%) у 2013 році та 1 004 (20%) у 2014 році. Ця тенденція простежується не тільки у відвідуванні БД "Періодика", а також у відвідуванні ЕК бібліотеки загалом (див. діаграму 2) і пояснюється перериванням навчального процесу на зимові канікули.

Аналізуючи показники відвідування БД "Періодика" в зимовий період, виявлено, що протягом досліджуваного періоду із січня спостерігається поступове збільшення кількості звернень користувачів, яке продовжується у весняний період та досягає другого сезонного максимуму у квітні – травні.

Більш детальний аналіз показує, що у 2014 році різниця приросту відвідувань між січнем та лютим була позитивною і складала 813, у той час як у 2015 році ця різниця була негативною і скорочення відвідувань у лютому склало 756. У березні 2014 року, навпаки, спостерігалось зменшення на 307 у порівнянні з лютим, а у 2015 році – зростання на 511.

У квітні зростання кількості відвідувань продовжувалось протягом обох досліджуваних років і досягнуло 5 767 (44%) у 2014 році та 1 552 (31%) у 2015-му. У 2014 році квітневий показник відвідуваності став максимальним для весняно-літнього періоду. Проте у 2015 році зростання досягло максимального значення у травні і становило 4 592. Більш яскраво дана тенденція проявилась у динаміці відвідування ЕК бібліотеки (див. діаграму 2). Це явище можна пояснити активізацією наукової і навчальної діяльності користувачів перед закінченням навчального року.

У 2014 році, починаючи з травня, простежується поступове зменшення

кількості звернень користувачів від 4 531 (46%) до 1 651 (31%) у липні, коли спостерігається другий сезонний мінімум відвідуваності. Така динаміка обумовлюється закінченням у травні навчального процесу в навчальних закладах та початком у червні періоду літніх канікул і відпусток.

Як видно з діаграми 3. БД "Періодика" є найпопулярнішою серед користувачів, оскільки частка відвідування її за період з вересня 2013-го до травня 2015 року склала 45% від загальної кількості відвідування ЕК.

Таким чином, охарактеризувавши наповнення БД "Періодика" ЕК ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, можна зробити висновок, що станом на 01.06.2014 року БД "Періодика" містить впорядкований перелік більше 850 назв періодичних видань та систематично поповнюється аналітичними бібліографічними записами з 175 назв видань. Паралельно із наповненням БД інформацією про нові надходження здійснюється ретрокаталогізація видань. Позитивною є практика поповнення БД електронними ресурсами з вільним доступом користувачів до повнотекстових документів у локальній мережі.

Проаналізувавши статистичні дані щодо відвідування віддаленими користувачами БД "Періодика", можна констатувати, що протягом року спостерігаються два періоди зростання досліджуваних показників. Перший припадає на осінні місяці з максимумом у жовтні. Другий період зростання припадає на весняні місяці з максимумом у березні та мінімумом у квітні. Дану тенденцію можна пояснити активізацією наукової і навчальної діяльності користувачів у зв'язку із початком навчального року і перед закінченням навчального року.

Після кожного зростання показника відвідування спостерігається період його спадання. Найменші показники було зафіксовано протягом літніх місяців, що можна пояснити періодом канікул та відпусток.

Проведене дослідження довело, що БД "Періодика" є найпопулярнішою серед користувачів, оскільки частка відвідування її за період із вересня 2013 року до травня 2015 року склала 45% від загальної кількості відвідування ЕК. Загалом простежується тенденція до коливання кількості відвідувань протягом року. Максимальний показник відвідування було зафіксовано у жовтні

2013 році – становить 21 169 (64% від загальної кількості відвідувань), мінімальна кількість відвідувань була в липні 2014 року – складає 1 651 (37%). Ця динаміка збігається із максимумом і мінімумом загального показника відвідування ЕК бібліотеки.

На підставі проведеного дослідження вважаємо за необхідне:

- продовжити роботу щодо активного формування БД "Періодика" ЕК ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, оскільки проведений аналіз показав, що зазначена БД є найбільш затребуваною серед користувачів;

- популяризувати БД "Періодика" ЕК ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського серед споживачів інформації на конференціях, семінарах, круглих столах тощо;

- підвищувати рівень інформаційної культури користувачів бібліотеки;

- провести у 2016 році повторний моніторинг відвідування віддаленими користувачами БД "Періодика" ЕК ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського з метою виявлення змін, які відбулися протягом досліджуваного періоду.

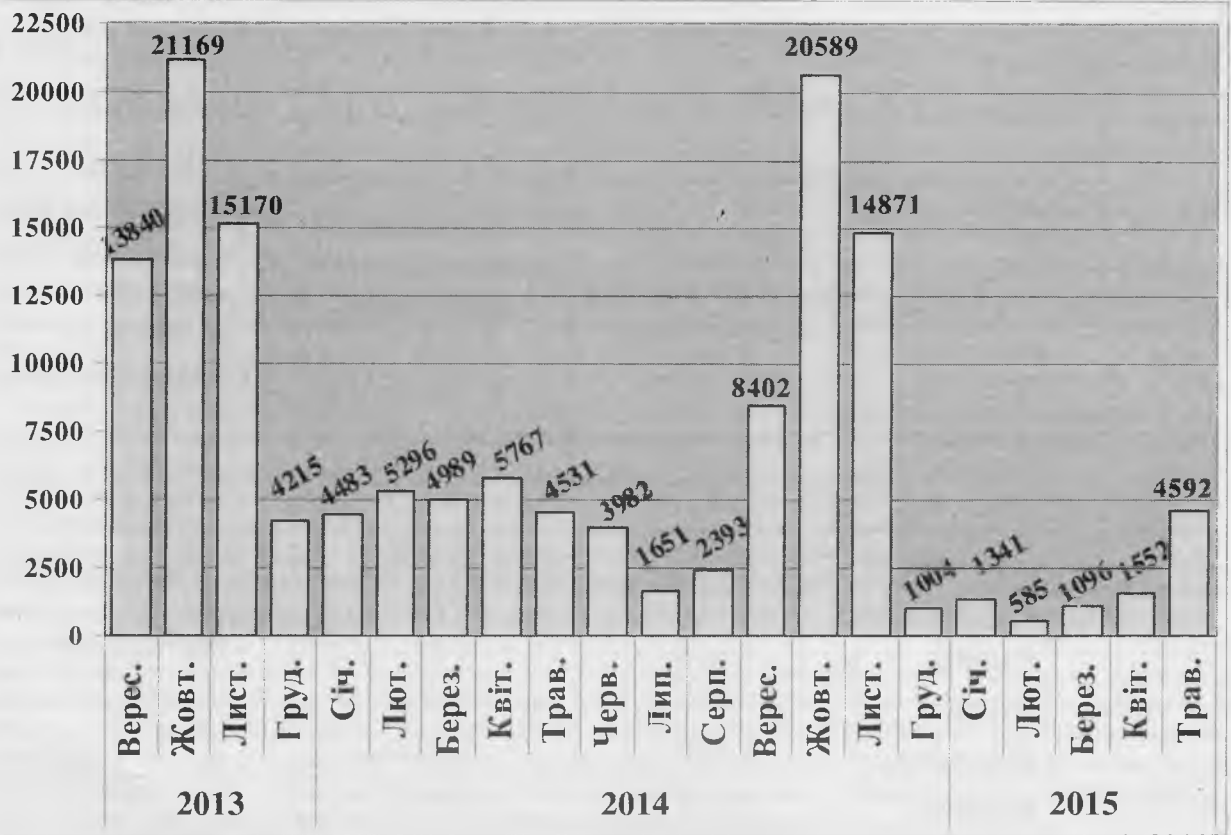
Список використаних джерел

1. Баньковська, І. Як Могилянська бібліотека інформує про нові надходження через електронний каталог/Ірина Баньковська//Бібл. форум України. – 2011. – № 4. – С. 14-15.
2. Гладкова, Н. В. Компьютеризация библиографической деятельности/Н. В. Гладкова//Библиография. – 2009. – № 2. – С. 53-56.
3. ДСТУ 7448:2013. Бібліотечно-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять/Нац. стандарт України. – Чинний з 2014-07.01. – Київ: Мінекономрозвитку України, 2014. – 41 с.
4. Зоріна, Н. Є. База даних авторитетного файлу "Предметні заголовки" електронного каталогу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського – важливий елемент інтеграції/Н. Є. Зоріна//Наук. пр. Держ. наук-пед. б-ки ім. В. О. Сухомлинського: зб. наук. пр./НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – Вінниця, 2014. – Вип. 4: Інтегрований галуzeвий інформаційний ресурс: стан, перспективи створення та забезпечення доступу. – С. 207-218. – Бібліогр.: 15 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://www.dnrb.gov.ua/datas/upload/files/Sbirmyk_nauk_prac_4.pdf (дата звернення: 22.06.15).
5. Інформаційні ресурси. Словник законодавчої та стандартизованої термінології/НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського; [уклад: П. І. Рогова, Я. О. Чепуренко, С. М. Зозуля, І. Г. Лобановська]. – Київ: Нілан-ЛТД, 2012. – 283 с.
6. Калиберда, Н. Ю. Электронный каталог Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского: мониторинг эффективности использования/Н. Ю. Калиберда//Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития: науч.-практ. и теорет. сб./НАН Украины, Нац. б-ка Украины им. В. И. Вернадского [и др.]. – Киев, 2003. – Вип. 2. – С. 186-193. – Библиогр.: 12 назв. – Текст статьи доступен в Интернете: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21P03=FLA=&S21STR=bnan_2003_2_19 (дата обращения: 22.06.15).
7. Коваленко, С. Г. Зведена база даних дисертацій з питань освіти, педагогіки і психології – складова інтегрованого галуzeвого інформаційного ресурсу/С. Г. Коваленко//Наук. пр. Держ. наук-пед. б-ки ім. В. О. Сухомлинського: зб. наук. пр./НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – Вінниця, 2014. – Вип. 4: Інтегрований галуzeвий інформаційний ресурс: стан, перспективи створення та забезпечення доступу. – С. 218-229. – Бібліогр.: 10 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://www.dnrb.gov.ua/datas/upload/files/Sbirmyk_nauk_prac_4.pdf (дата звернення: 22.06.15).
8. Лобановська, І. Г. Лінгвістичне забезпечення електронного каталогу: комплексний підхід/І. Г. Лобановська//Роль освітянських бібліотек у формуванні інформаційного простору України: зб. наук. пр./НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – Київ, 2012. – С. 81-92. – Бібліогр.: 6 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: <http://www.dnrb.gov.ua/datas/upload/files/807830330.pdf> (дата звернення: 22.06.15).
9. Лобузіна, К. Електронний каталог НБУВ: проблеми адаптації до умов сучасного інформаційного середовища/Катерина Лобузіна, Андрій Клочок//Бібл. вісн. – 2011. – № 4. – С. 3-10. – Бібліогр.: 17 назв.
10. Луцишина, Т. Електронний каталог як основний інформаційний ресурс бібліотек ВНЗ Західного регіону України у сучасному веб-просторі/Тетяна Луцишина//Вісн. Кн. палати. – 2014. – № 4. – С. 19-22. – Бібліогр.: 4 назви.
11. Подковырина, Е. Электронный каталог библиотеки как элемент качественного обеспечения информационных потребностей пользователей/Елена Подковырина//Бібл. форум України. – 2008. – № 4. – С. 9-11.
12. Пономаренко, Л. О. Електронні бібліографічні ресурси Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського в інформаційному просторі: стан та проблеми розвитку/Л. О. Пономаренко//Наук. пр. Держ. наук-пед. б-ки ім. В. О. Сухомлинського: зб. наук. пр./НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – Вінниця, 2014. – Вип. 4: Інтегрований галуzeвий інформаційний ресурс: стан, перспективи створення та забезпечення доступу. – С. 218-229. – Бібліогр.: 10 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://www.dnrb.gov.ua/datas/upload/files/Sbirmyk_nauk_prac_4.pdf (дата звернення: 22.06.15).
13. Титович, С. М. Моніторинг використання наукових електронних ресурсів в інформаційному обслуговуванні користувачів/С. М. Титович, Т. В. Гринкевич, С. В. Кочурова//Науч. и техн. б-ки. – 2009. – № 10. – С. 33-37.
14. Юшковец, В. Организация, ведение и использование электронных каталогов в работе библиотек/Виктория Юшковец//Бібл. форум України. – 2011. – № 4. – С. 18-19.

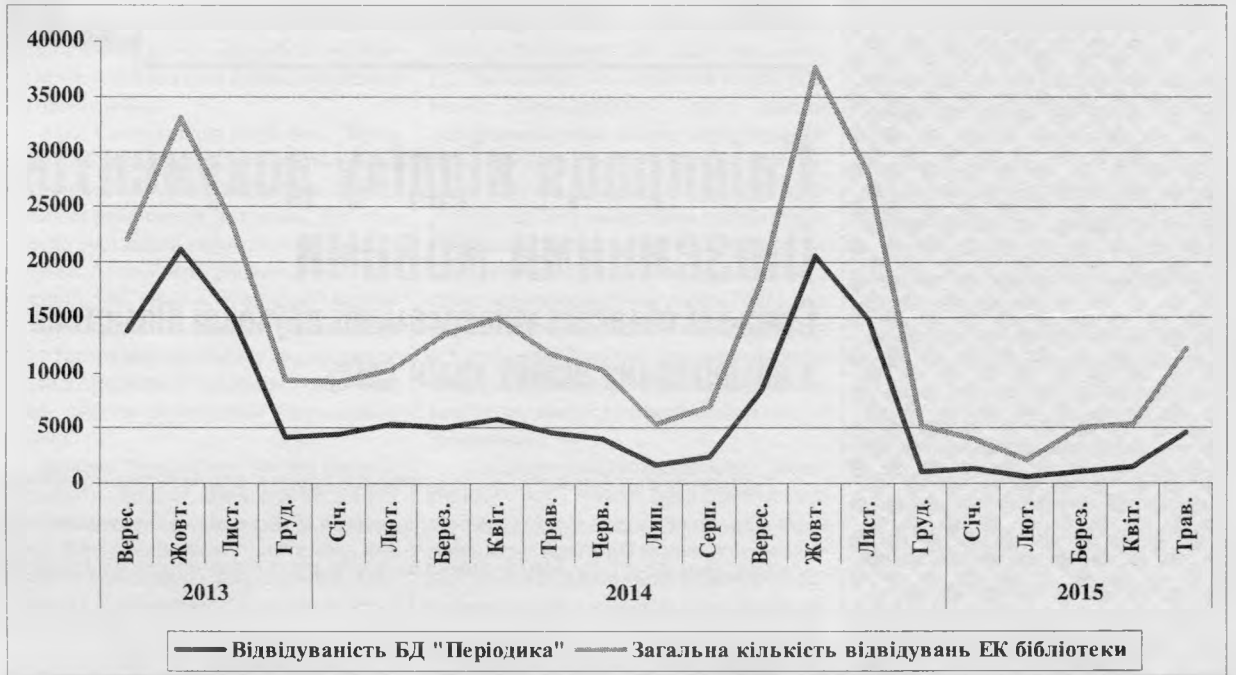
Табл. 1

Відвідування віддаленими користувачами ЕК і БД «Періодика»

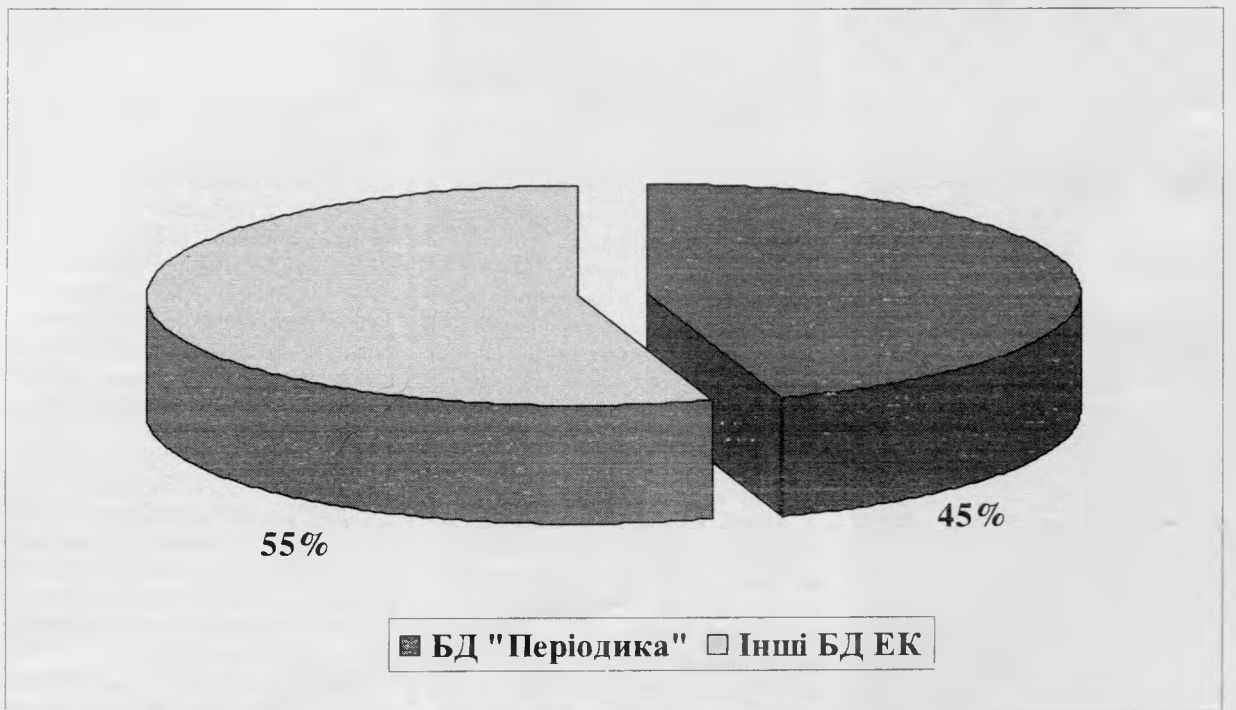
Рік	Місяць	Кількість відвідувань БД «Періодика»	Загальна кількість відвідувань ЕК	Частка відвідування БД «Періодика» від загальної кількості відвідувань ЕК, %
2013	Вересень	13 840	22 023	63
	Жовтень	21 169	32 978	64
	Листопад	15 170	23 455	65
	Грудень	4 215	9 393	45
	Січень	4 483	9 129	49
	Лютий	5 296	10 248	52
	Березень	4 989	13 502	37
2014	Квітень	5 767	14 955	39
	Травень	4 531	11 710	39
	Червень	3 982	10 253	39
	Липень	1 651	5 299	31
	Серпень	2 393	6 989	34
	Вересень	8 402	18 351	46
	Жовтень	20 589	37 700	55
	Листопад	14 871	28 067	53
	Грудень	1 004	5 133	20
	2015	Січень	1 341	3 965
Лютий		585	2 070	15
Березень		1 096	4 964	53
Квітень		1 552	5 357	31
Травень		4 592	12 213	86
Всього за досліджуваний період		87 124	287 754	45

Діаграма 1. Динаміка відвідування віддаленими користувачами БД «Періодика»

Діаграма 2. Порівняльна динаміка відвідування віддаленим користувачами БД «Періодика» та ЕК бібліотеки

Діаграма 3. Співвідношення відвідування БД «Періодика» до інших БД ЕК за період з вересня 2013 року до травня 2015 року